

կը գրեն 1 խմբերգէ. «Խնայողութեան քանձարանին վարչութեան անկարգութեանց առջեւ առնելու համար՝ վարիչ կարգուած է Մ. Նիկոլայիչ Տայը, որ գաւառիս այժմու կառավարին՝ իշխան Պիճիքեքին մօրեղբայրն է։ ... Ազմաթ թէոսորութիւն (լուստարութեան) կողմ ընկերութեան վարիչ կարգուած է Լայոյց ազգասիրական ընկերութեան անգամ է նոյնպէս երկտարարգ Բեռնարաբիան կարուածատար մը՝ Գովմիճիկու Օտայա, որ եկած է քաղաքս զինուորական արուեստն ուսանելու։ Դիլիշէքի գործավարն՝ Ա. Թեոսորովիչին մօրեղբայրն՝ Էպիստարաբ Գերմանիոյ հիւպատոսին՝ որ Լայոյց վիճակին վրայ մեծ շահաբերութիւն կը ցոյցնէ՝ մտերմ բարեկամ է, եւս։ Ուրախութեամբ կարելի է որեւէ շնորհով թէ էջոյք ինչպիսի մեծ ազդեցութիւն ունին այսօր իսկ ի վարիցիս. ափսոս որ այս երեւելի անձնակարգութեանց շատն իրենց մայրենի լեզուն կորսնցնացած ըլլալով՝ տակի իբր լիւսնէ կ'անցնին քան հոյ։

2. Լայոյց քառասուն իւր-մէկ-մէկուէ Պր. Ա. Չոպանեան՝ Revue encyclopédique Larousse շարաւածութիւնին Յուլիս 8 թուոյն մէջ՝ Լայոյց ներկայ գրականութեան վրայ ամփոփ տեսութիւն մ'ըրած է։ Վերածնունդի տեսիլները գրականութիւնը բաժնած է երեք մասի. Միլիթրոն, Ռուսահոյ և Տալիւհոյ. ամէն մէկուն ուղղութեան, արտադրած գրադէաներուն և իրենց զիտուր երկերուն վրայ գրահայտցիւ տեղեկութիւններ և սմանց երկերէն ալ նմայցիտ արուած են։ Զօդուածագիրն անցեալ տարի յոյն թերթին մէջ գրած էր Լայոյց հին մատենագրութեան վրայ, Վը գովելը երկտարարգ վաստակաւորին եռանդն, որ մեր ազգի օտարներուն ծանօթեցնելու և անոնց համակարգը վատակելու անձանքի կ'աշխատի։ Իւր այս ընտրած շուտին մէջ յարատեւութիւն մաղթելով՝ իւր գրելն կը սպասենք այն կարգի գրութեանց երկայն շարք մը։

3. Բարեբարութիւն եւ նախարարութիւն։ Մոսկուայի հանրածնոթ ժամհարեան եղբարց գրամատենադէն՝ նուիրած է Կ. Պալայոյ Լայոյց Պատրիարքարանի 10.000 ուրբի, գաւառներուն մէջ գտնուած օրբանոցներուն համար, ինչպէս կը կարգաւը Էպիստոմի մէջ. (թ. 143)։ Վը բաղնաք եւ կը յուսանը որ ժամհարեան եղբարց այս քաջաւորելը օրինակ՝ շատերուն վրայ ալ իւր ազդեցութիւնն ընէ, որպէս զի վերջերս ժաշխն արդեանց ընդհրէ եւ մեծ գոհողութիւններով բացուած բարձրագոյն արարչաց ազգական ապահովել խնայողի մը՝ որ ամէն ճշմարիտ ազգասիրի արտին ամենն յատկին ըլլալով է միշտ։

4. Մարմնու Մամուրեան յիշխանը։ Պարոն Մատթէոս Մամուրեան՝ Ձմիւռնիոյ հայ գաղմականութեան մէջէն՝ ազգային գրականութեան եւ գաղափարականութեան բազմամայ մշակ, իւր տկարութեան պատճառաւ եւ բժշկաց խորհրդով պարտադրուած է թողուլ իւր սիրական եւ արդիւնատար աշխատութիւններն եւ բազմաբարեւն կենաց ծերութեան օրերն՝ հանգստեան մէջ անցնել։ Պր. Մ. Մամուրեանի այս գործունեութիւնը կը սկսի 1850էն. իբր գաղափարով՝ տեսուի եղաւ

Կ. Պալայոյ իստացիւի Ներսիսեան Վարժարանին, նմանապէս եւ 1867էն ի վեր անընդհատ Ձմիւռնիոյ Մեսրոպեան եւ Հոգիւնիկեան Վարժարանաց։ Պր. Մ. Մամուրեան խմբագիր էր եւ «Շաղկիկ թերթին, եւ այսօր դեռ» 30 տարէի ի վեր կը հրատարակէ անխնայ վաստակը «Արեւելեան Մամուլը», Պր. Մ. Մամուրեանի գրական յիշխանաց յորեկեղ տեսելու՝ Յանձնաժողով մը կազմուած է, ընդ առահրդութեամբ Ձմիւռնիոյ Գերարդ. Մեղիքեղեկ Սըրեպ. Մուրատեանցի՝ նորընտիր Առաջնորդին, ինչպէս կը ծանուցանէ մեզ զելուած զեկուցագիր մը։ Երեւելեան հանդեսը պիտի կատարուի առաջինկայ Հոկտեմբերի 17/29ին։ Այս առթիւ Հռոմէն Անդրէյն խմբագրութեան ալ իւր պաշտամանցին իր մատուցանէ իւր անկեղծ շնորհատրութիւններն եւ քրտագին բարեմաղթութիւնները։

5. Գիւր. Թիլիսեան խառնութեան Բարձրացած եւ ուսուցիչ լեւելի լեւելի՝ «Բիւզանդիոնի» մէջ (թ. 812) համութեան կը կարգաւը թէ «Պարսից Վեհ. Եւհր» գնահատելով իր Արքայական անձին բժիշկ եւ Թեհրանի պետական բժշկական վարժարանին տեսուի եւ Պրոֆեսոր՝ Տըթթ. Ե. Թիլիսեանին արժանիքն եւ ծառայութիւնը, պատուած է զնա ժառանգական խառնութեան տնտեսողով՝ յատուկ Գիւրմաթ մը, Արք. Տըթթ. Ե. Թիլիսեանին խան Թիլիսեանին շնայելով իւր Տըթթ. Թիլիսեանին եւ Պրոֆեսորութեան՝ չէ քաջաւորած աստուծաւ ըլլալով՝ Տըթթ. Ե. Թ. խան՝ կը պարսպի հինգի զնա կամ շնայելով լեւելի սորվելու՝ յօգուած հայ բանասիրութեան, որուն մեծապէս օգտակար կը գտնէ այն հին լեզուն, Չէնտ-Անեստայի լեզուն, նախին տրեւապաշտ Պարսերուն կամ Պարսիներուն լեզուն։ Չնայելով իւր ժամանակին անձկութեան, զազգուններուն շատութեան՝ զրազած տեսն մեզպէս գատատու մը ընտնած է Առ. այս՝ Տըթթ. Տըթթ. մեծ գոհարութեանց յաղթած է. որովհետեւ զենքը արագաւ լեզուն է, սովորութիւն չէ այլոց ուսուցանել, ի Թեհրան բարձր դիրք ունեցող մի փարսի բարեկամին միջոցաւ Տըթթ. Ե. Թ. խան Թիլիսեանին եղաւ գրելու տուր է եւ այն անդի ուրիշութիւն (գնայեալ) հրաման եկել է որ նոյն մեզպետը զանգիւրդը սորվեցնէ Լայոյն, որուն նախնիքն այդեան վեճ ունեցել էին նոյն զրազած տեսն իրենին պաշտպան՝ Յաղեղեանին հետ։

Չնից հասկնալով հայ «Բիւզանդիոնի» այն քարը զոր ուղղած է ի մէջ այլոց եւ Միլիթրեանց թէ. «մեր կարգը մը նորեկով բաւառներուն կամ Միլիթրեանց սմանց պէս՝ փոխանակ եւրպացի բաւառներուն թիւի եւ թիւի գրածները նշանաւ իւրեք իւրաքանչիւր եւ մուրացնոյ բանասիրութեան ընելու...» Ուրեմն «Բիւզանդիոնի» համար մուրացնոյն չէ եւ հայ բաւառներուն վերաբերեալ եւրպացի գիտնալ երկարութիւններ կամ ուսումնասիրութիւնները ծանօթացնել եւ հայ թայլելով իսկ, իւր իմաստները ու Միլիթրեանց ցայտմ երբեք իւրացնած չի եւրպացի գիտնալ գործերը՝ այլ միշտ անոնց անունն վրան գնելով եւ յայտնալ, Բարձրութեան կամ Բարձրեւելոց մը առնելով զնեղով հրատարակած եւ զանոնք։ Եւ

գերմանացի ուսանողաց ընտրեալ հասարակութեան մ'առջեւ՝ հայկական ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութեան մասին գասախոսութիւն մը կարդացեր է, երաժշտանոցին (conservatoire) գահճին մէջ ըստ խնդրի երաժշտական նախագահ Պրոֆ. Գլաշշերի, Հայոց եկեղեցւոյն հակիրճ պատմութենէն ետքը՝ արժ. Կոմիտաս Վր. ցոյց տաւ եւ Հայոց եկեղեցական, ժողովրդական եղանակներու կազմութեան տարբերութիւնը։ Ասայս վախճան՝ կազմուած էր յառաջագոյն չորս հոգիէ (գերմանացի) բաղկացած խումբ մը, որոնք այս եղանակներն երգեցին։ Եկեղեցական երգերէն երգուեր են՝ Փառք քեզ Տէր. Օրհնեցէք, գովեցէք։ Ով զամենայն։ Այս խորհուրդը լրատ. Սուրբ եւ Տէր են։ Իսկ ժողովրդական երգերէն՝ Սոնա ետք. Անձրեն եկաւ, Այ աղայ, հերոշն արի. Հով արեք, սարեր. Հայրիկ, Հայրիկ։ Կոմիտաս Վր. երգեր էր Գրեթիէ՝ Լէյն գաւթէ, Հովուի ոչխարներ։ Աղ Կոշնգիւմ. եւն. Գրեթիէ՝ Արա էյ թագորմի. Զեմիւրեցիւմ. եւն. Գրեթիէ՝ Բուլի շէր. Գիմ տէմիշ արի. Բաշար ողլու եւն. Այս ամբողջ երգուեր են՝ ցոյցընելու համար ասոնց եւ հայկական եղանակաց մէջ տարբերութիւնը։ Բայց աստի Կոմիտաս Վր. ցոյցընել է թէ ինչպէս կը կարգադրին Աւետարանը, սաղմոսները, երգեր է եւ շարականներ եւն եւն։ Թղթակիցը կը գրէ թէ Berliner Morgenpostին մէջ՝ գերմանացի քննադատ մը հեռուանդով եւ գովեստիւ խօսեր է այս գասախոսութեան եւ հայ ժողովրդական երգերուն վրայ, զորոնք ուրախ եւ գերմանական սրտին եւ գոյացողութեան շատ մոտիկ գտեր է։ Հանգիւղ տեսեր է երկու ժամ։ Ցանկալի է որ Արժ. Կոմիտաս վարդապետին այս առանձնային միակ եւ առանձին շնորհ, այլ կը յուսանք որ ոչ միայն ինք՝ երբ գործեալ առիթ ունենայ՝ այլ նաեւ երաժշտութեան ուրիշ հայ ուսանողներ ալ այսպիսի գասախոսութիւններով կը ծանօթացնեն Եւրոպացւոց մեր երաժշտութիւնը։ Արժ. Կոմիտաս վարդապետին այս առաջին քայլն գովեստի եւ շնորհակալութեան միայն արժանի կը գտնենք։

ՕԳՏԱՆՈՐ ԳԻՏԵԼԻԶՆԵՐ

— ԱԳՐԵՆԻՅԵ ԵՐԵՂԵՐ ԶԻՆՆԵՆ ՃԱՆԱԳՐԵՐԻ ԳՐԹԱԾՈՒՆԵՐԸ՝ ԿՐԻ-ՖՈՒՐԵՆԻՆԳԵՆ ԳԵԱԿԻ ԻՒՆԻՎԵՐՍԻՏԵՏԻ ՀԻՍՏՈՐԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՄԲՈՎ՝ մը՝ իւր 1500 ծովային մղոնով կարճեցուած ըլլալով՝ արագընթաց նաւակով կարելի է երեք օրուան մէջ կատարել։ Կանադայի կառավարութիւնն այս յատակագին շատ կը համակրի, նմանապէս Բրիտանական պետութենէն օժանդակութիւն կը յուսացուի։ Կառագնացութիւնը կը սկսի «Գրին Բէյն» ի Կրի-Ֆուրենլանդէ Կառահանգիստ կղզոյն արեւմտեան եզրերէն հետ կապուած է երկաթուղով մը, շողեշարժ կուրով մը ցամաք երկրին հետ կապակցութիւնը կը պահուի։ Այս նոր ճամբով՝ օրինակի համար՝ 21-

կադրէն մինչեւ Լիվորնոյ՝ վեց օրուան մէջ կարելի է հասնիլ։

— ՌԻՆԻԿԵՆԻՆԻ ԳՐԻԳՈՐԻԱՆԵՐԸ ԿՐԻՆԻՆԵՐԸ ԳՐԹԱԾՈՒՄ ԵՆ ՄԻԾ ԵՐԵՂԵՐԻ ՄԵՐՈՒՆԵՐԸ ԵՆՈՐԴԻԱՆ ՄԵՐՈՒՆԵՐԸ։ Սուգանի դեմ մղուած կուռն մէջ, Օմիւրմանի ճակատէն ետքը՝ 121 հրահանգի գնդակէ վերաւորեալներ՝ Աւագիէ հի նուորական հիւանդանոցը տարուեցան, հոն կարելի չեղաւ 21 գիւղաց մէջ գնդակը սովորական միջոցներով գտնել։ Ռեժիսորեան ճառագայլմէն, ըրով 20 հոգւոյ վրայ անմիջապէս գտնուելով՝ դուրս հանուեր է։

— ԱՐԵՒԻԿԱՆԵՐԸ ԶԼՈՒՐԻ։ Քիմիագետները մեծ ձգտման երկայն ժամանակէ ի վեր կ'աշխատին արուեստական ճամբով շաքար ինչեւ կարենալու։ Ա. Շառտէ անուն քիմիագետն՝ յառջոյն է այս շաքարն յառաջ բերելու եւ այն՝ ի ձեռն էլիքիւրօնութիւն։ Ամանի մը մէջ՝ այնչափ քանակութեամբ ջրածին եւ ածխաջրիտ (շաքարի կազմի մասերը) դրուէ որ կը համապատասխանեն այն աղբիւրին՝ զոր այս երկու մարմիններն շաքարի մէջ իրարու նկատմամբ ունին։ Այս խառնուրդն երկայն ժամանակ՝ երկարական զորաւոր հոսանքն է՝ ինքնարկեց, որով ամանին մէջ շաքարի բոլոր քիմիական եւ եւ ֆիզիկական կատարութիւններն ունեցող մարմին մը — շաքար գոյացաւ։ Վասն զի այս միջոցին նաեւ ուրիշ գոյացութիւններ ալ երեւան ելան՝ որոնք նոյնպէս բուսական բոյրներուն մէջ կը կազմուին, երբ արեւու լուսոյ ազդեցութեամբ շաքար յառաջ գայ ասոնց մէջ՝ հաւանական կը համարուի այն եզրակացութիւնը՝ որով իւր թէ նաեւ բոյսին մէջ՝ երկարապէս ներգործող արեւու լուսոյն զօրութիւններն են որ շաքար յառաջ կը բերեն։

— ԺԱՆԻՆԵՐԸ ԶԵՆՈՒԹ ԳՐԻԳՈՐԻԱՆԵՐԸ ԼԻԿԱՆԻՆԵՐԸ Ի ՎԵՐ ՓՈՐՁԵՐ ԿՐ ԿԱՏԱՐՈՒԵԼԻՆ ԱՐԵՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԻՏԱՅԸ ԶԻՆԵԼԸ, առ այս կը գործածուէր կողովորում, բամբակ եւն։ Պրոֆ. Զաւաճէ ի Երզնէ՝ բոլորովին նոր եղանակ մը հնարած է, որուն գործածած նիւթն է ինչպէս Revue industrielle կը հաստատէ՝ պարզ իւլեմի, Ժլւթիւնը՝ որոշ բարեխառնութեամբ՝ ամանի մը մէջ երկայն տալն կը տաքցուի. այս ամանը բազմութիւն մը փոքրիկ ծակերու ունի՝ որոնցմէ բազմութիւն շատ բարակ թելերու ձեւով դուրս կ'ելլէ։ Գլաներու վրայէն սահող կտուի կտոր մը այս թելերը կը հաւաքէ, որ միջոցին ասանք բոլորովին կը չորանա եւ կարելի է այս հաւասար թանձրութեամբ եւ փայլուն երեսով թե-